

PROPOSTES DE RECERCA EN TRADUCCIÓ JURÍDICA: UN CAMÍ PER CONSTRUIR

ESTHER MONZÓ¹
Universitat Jaume I
monzo@trad.uji.es

*For a subject to move forward, there must be
doctoral research. (Bassnett, 1998: 105)*

1. Introducció

La traducció jurídica és un dels itineraris d'especialització possibles que solen oferir les universitats a l'Estat espanyol. Partint d'un pla d'estudi proposat des de l'Administració central en què es tenia en compte en un mateix bloc totes les traduccions especialitzades sense més distincions, les necessitats del mercat i la voluntat dels estudiants de traducció han menat les universitats i els professors a escollir dins la llibertat inicial i proporcionar una especialització en traducció jurídica, reconeguda o no en els plans d'estudi com a tal, però present sempre en els programes de les assignatures que despleguen la matèria de traducció especialitzada.

Aquesta línia de formació s'ha instal·lat amb èxit en els estudis de llicenciatura, però no troba de moment parangó en els estudis de doctorat i, així, en el terreny de la investigació en traducció jurídica encara hi ha molt per fer. Com a àmbit de recerca per qui tingui interès a continuar els estudis amb un programa de doctorat, aquest és un itinerari que actualment ofereix un gran ventall de possibilitats de recerca i on els estudis realitzats són encara molt menys nombrosos que els que s'han fet, per exemple, en traducció literària, que porta la capdavantera en investigació. Per això mateix, les possibilitats d'investigar i d'innovar són extraordinàries i motiven dia a dia més persones a escollir temes vinculats a aquesta especialitat de traducció.

La idea d'aquesta contribució és proporcionar una guia per qui vulgui sumar-se a aquest interès de recerca i oferir un panorama del que s'estudia i del que es pot estudiar en traducció jurídica. Per fer-ho, partirem del principi: com comencem? I per respondre tornaré a plantejar una pregunta: què és la cosa més fàcil de trobar del món i el que busquem els humans incessantment?

2. La sal de la vida

La resposta: problemes. Per iniciar una recerca és precisament això el que ens donarà el punt de partida. Què ens turmenta, què ens treu la son o, senzillament, què ens preocupa? La recerca és sempre una feina personal, hi hem de dedicar molts esforços i molt de temps i, per això, començar amb un problema propi pot donar-nos la motivació necessària per resseguir tot el procés sense defallir. Els problemes que ens angoixen personalment poden tenir repercussions individuals, però també col·lectives, quan ens afecten com a comunitat. Fer una recerca, per tant, és també un acte de generositat envers els membres del nostre col·lectiu, que poden beneficiar-se dels resultats. Els temes d'estudi útil són molt diversos i poden sorgir de la nostra experiència professional, de deficiències que hàgim pogut detectar en la nostra formació, de lectures teòriques que ens hagin

¹ Aquest treball s'emmarca en el grup de recerca GITRAD, que executa actualment el projecte ACTIVE (Anàlisi del Camp de la Traducció i la Interpretació en Vessants Especialitzats), finançat per la Fundació Bancaixa (P1 1A2004-20).

obert els ulls a problemes nous, de desenvolupaments en altres àmbits de la traducció que puguem aplicar a la traducció jurídica o d'estudis previs en aquest camp que ens obrin la possibilitat de continuar-hi i trobar resultats i conclusions que aprofundeixin en el nostre coneixement actual del que és i requereix la traducció jurídica, econòmica, administrativa o jurada, distintes branques d'un mateix tronc vinculades pel món professional, docent i investigador. En el que segueix veurem com podem orientar aquestes inquietuds per començar treballs de recerca.

Les preguntes bàsiques que ens hem fet tothom en començar a traduir podrien ser el motor que necessitem per posar-nos en marxa:

- Com es tradueix una *hipoteca*?
 - Funcionen textualment igual en el sistema de cultura originari (CO) i el sistema de cultura meta (CM)?
 - Hi ha glossaris específics per traduir hipoteques entre el parell de llengües amb què treballem?
 - Quins són els encàrrecs possibles que ens poden arribar amb aquest text i quines en són les prioritats i restriccions pròpies d'aquests encàrrecs?
 - Com les tradueixen els traductors en l'actualitat? Per quins motius?
 - S'han traduït sempre igual o hi ha hagut convencions de traducció diferents? A què responien aquestes convencions extintes?
 - Quins tipus de text hi ha relacionats amb aquest camp temàtic que ens poden proporcionar informació útil per a la traducció?

En la vostra experiència com a traductores i traductors segur que us heu plantejat ja infinitat de vegades preguntes com ara: com s'ha de traduir aquest text? Aquesta pregunta tan comuna és molt àmplia i perquè pugui donar lloc a una recerca l'hauríem de dividir en d'altres. Per exemple: funcionen textualment igual en anglès i en català les hipoteques, els exhortos o les patents? Seleccionant un gènere textual tindríem molta feina feta, ja que així acotaríem la família jurídica que ens interessa estudiar (per exemple, el gènere *conveyance* i el *contracte de transmissió immobiliària* o l'*escriptura de propietat* i l'*Eigentumsnachweis*) i la branca temàtica (de la propietat en aquests casos, però també ens pot interessar el dret industrial, el de família, del consum, dret penal, etc.). A partir d'aquí iniciariem estudis contrastius, anàlisis textuais per desbudellar els textos i conèixer els patrons que en regeixen la conducta.

Una altra pregunta que ens faríem a l'hora de traduir seria si podem disposar de glossaris, no ja temàtics, sinó genològics, és a dir, específics d'un gènere textual com és una hipoteca o un exhort. Els traductors rebem textos que han de comunicar-se entre sistemes diferents, i no sols àmbits temàtics a partir dels quals generar la comunicació. Si ens especialitzem en textos jurídics, solem acudir a diccionaris i bases de dades d'aquesta àrea temàtica, però això ens fa treballar amb eines poc adequades a les situacions sociocomunicatives. Per exemple, si treballem amb una sentència i ens trobem el terme *attorney*, molt probablement trobarem *ministeri fiscal* com a equivalència oportuna. Si, pel contrari, estem treballant amb un poder, l'equivalència més idònia serà *apoderat*. S'ajusten els diccionaris a les nostres necessitats si treballen per branca i no per gènere? En cas que aquesta pregunta doni resultats negatius, això ens portaria a plantejar-nos més interrogants que podrien iniciar altres recerques: quina seria la forma més eficient per oferir la informació terminològica al traductor? A partir d'aquí, podríem iniciar els passos d'una recerca terminològica per donar els termes de la llengua originària i de la llengua meta definits, contextualitzats i descrits en el sentit que

ens resulti més productiu. En el cas de la traducció jurídica, on vinculem sistemes jurídics divergents, potser aquesta recerca ens portaria a qüestionar-nos la metodologia actual en la recerca terminològica, on les fitxes són bidireccionals (tant anglès-català com català-anglès). Realment podem actuar d'aquesta forma en el cas de la traducció jurídica? (Monzó Nebot, 2005a)

Més enllà d'aquestes investigacions, podríem plantejar-nos quines són les situacions en què es requereix la traducció d'hipoteques i com podríem descriure-les per donar dades útils als traductors professionals: a través de categories situacionals clàssiques com són emissor, receptor i canal o potser en necessitem d'altres específiques de l'activitat traductora com ara tipus de client, destinatari i situació en què aquest consumirà la traducció, funció de la traducció en aquest context, modalitat, direccionalitat i terminis? En aquesta recerca, podríem fins i tot catalogar els tipus de clients possibles en aquests encàrrec de traducció. Tot això ens proporcionaria informació molt útil a l'hora de determinar, i compartir, quines són les prioritats i les restriccions que afecten determinats tipus de text (Borja Albi, 2005a).

Una altra pregunta sense resposta –fins que us hi poseu– seria com tradueixen els professionals les hipoteques o els préstecs o el gènere que més us agradi. Semblen un text originari redactat en la llengua meta o tenen característiques especials? En quin sentit divergeixen? I si són especials, ho han estat sempre o els traductors de fa deu anys feien que semblessin textos originaris en llengua meta? La tensió entre els textos originaris en la llengua originària (LO), els textos originaris en la llengua meta (LM) i les constriccions pròpies de l'encàrrec deixen petjades en el text traduït. De moment, tenim ja algunes descripcions de sistemes genològics originaris, però què ocorre amb les traduccions professionals? Els textos originaris pertanyen als seus àmbits d'especialitat (en el nostre cas, el dret) i les traduccions jurídiques són el territori específic dels traductors jurídics. Si aquests són els únics textos que podem considerar propis, per què encara no ens hem encarregat de conèixer-los i per què encara no són el centre de tot programa de formació de traductores i traductors d'aquesta especialitat? Des d'aquesta descripció, caldria veure també si els textos que responen a encàrrecs anàlegs poden considerar-se prou similars per constituir sistemes de gèneres traduïts (o *transgèneres*, Monzó Nebot, 2002), encara que siguin productes de diferents traductors.

Si la nostra curiositat va per un altre camí, podríem voler saber si els encàrrecs de traducció solen demanar sempre la traducció d'un gènere sol, com ara la traducció d'una hipoteca, o si, per contra, es tradueixen més prompte dossiers de documents i per traduir hipoteques haurem de traduir expedients complets on hi trobarem també escriptures de propietat, certificats de registres o balanços financers. Potser els processos normals de compravenda i sol·licitud de préstecs donen pas a altres tipus de relacions entre els textos, i aquestes relacions permeten agrupar una sèrie de gèneres com a peces d'un procés de producció d'una determinada realitat social (la compravenda d'una casa, per exemple). Caldria, llavors, saber quina seria la forma d'entendre millor aquestes relacions des del punt de vista d'un traductor: cal que sapiguem què ha passat abans del text que tenim a les mans i què passarà després?, cal que dominem les situacions de producció i de consum de tots aquests textos?, que coneguem els agents socials que hi intervenen? Una eina molt important per al traductor són els textos paral·lels o textos propers (Mayoral Asensio, 1997) i ben certament poder disposar d'un catàleg de textos propers per a tots els encàrrecs possibles, on poder cercar el text que tenim a les mans i trobar informació sobre quins textos i contextos ens serien útils constituïria un material de gran ajuda per a la nostra activitat quotidiana.

- Com funciona el mercat?
 - Ens imposen les condicions els nostres clients?
 - Estem ben pagats?
 - Com ens formulen els encàrrecs?
 - Què esperen els clients de nosaltres?
 - Són tots els clients iguals?
 - A quin perfil professional s'adreça cada tipus de clients per aconseguir traduccions?
 - Com poden valorar els clients (consumidors no experts) la qualitat en les traduccions?

Tanmateix, potser ens interessa més saber si en el mercat el traductor és autònom i pot fer el que trobi més escaient amb els seus propis criteris o si la relació amb els clients es regeix per dependències esclavitzants, és a dir, si ens exploten sempre o si som nosaltres qui de vegades explotem altres sectors econòmics. En tot camp professional s'estableixen jerarquies (Monzó Nebot, 2005c) que defineixen categories laborals. De moment, però, encara no hi ha cap document que classifiqui les feines vinculades a la traducció i que hi defineixi la carrera professional i les escales laborals perquè s'hi puguin acollir les empreses a l'hora de fixar les remuneracions i les responsabilitats, per exemple. Potser ens interessa estudiar aquest aspecte i proposar convenis que tinguin en compte la traducció i la interpretació com a carrera autònoma amb un lloc propi en els convenis col·lectius amb les empreses privades o en l'escala administrativa (amb una llicenciatura ens correspondria típicament una escala A, però els intèrprets de l'Administració de justícia solen catalogar-se com a escala C, amb excepcions notables com la Comunitat de Madrid, on ocupen una escala A).

Un altre aspecte de la traducció pel qual podríem interessar-nos és la quantificació de l'esforç que implica traduir. Quina és la nostra jornada laboral? Es comptabilitza per hores o per mots? Quines normes imperen en l'actualitat en aquest sentit? El mercat ens sols requerir unes 3.000 paraules per dia. Són equivalents a una jornada de 8 hores? És just, avantatjós o una explotació que hem d'acceptar? Hauríem de matisar aquesta demanda per a alguns encàrrecs concrets? La traducció sol considerar-se una feina autònoma i en aquesta circumstància la dedicació no és fàcil de controlar, com ocorre amb treballs on la persona només ha de fixar les hores que ha contractat. En el cas dels encàrrecs de traducció, com pot controlar un client si el volum de feina que li ofereix un traductor és ajustat o si li n'està demanant una quantitat excessiva i hauria de preparar-se per rebre un recàrrec d'urgència? Caldria incloure aquesta qüestió en el nostre futur codi deontològic?

Un altre aspecte que condiciona la relació dels clients i els traductors és la manera en què es formula l'encàrrec. Sovint els traductors que treballen amb l'Administració de justícia se solen queixar del secretisme que els imposen, atès que no els permeten l'accés als expedients judicials (en aquest sentit cal destacar l'excepció de Gran Canària, on els intèrprets gaudeixen de la coordinació de Miguel Ángel González Reyes, que intervé també perquè els intèrprets puguin accedir a la informació necessària). Aquestes condicions generalitzades perjudiquen la nostra feina perquè no ens permeten documentar-nos. Hi hauria alguna manera de fer saber a aquests clients quina informació és indispensable per a l'execució de la nostra tasca professional? Què necessitem exactament del client per començar, i acabar, una traducció? Com podem fer que confien en nosaltres? Elaborar i difondre un codi deontològic seria una opció adequada? I com elaborem aquest codi?

O potser més interessant encara seria què esperen que fem amb els textos que ens donen. Traduir-los, és clar, però com? Hi ha una traducció per defecte? Quin tipus de traducció (estrangeritzant o anostrada) esperen els clients

(Santamaria, 2005a) o és més idònia per determinats tipus d'encàrrecs? Per descomptat, ens interessa conèixer quins són els paràmetres pels quals ens hem de guiar a l'hora de determinar el que satisfarà el nostre client. Potser fins i tot podríem establir una tipologia de clients atenent al que pretenen de la traducció.

Des d'aquesta tipologia, o potser paral·lelament, podríem mirar d'establir els perfils professionals que coexisteixen en el mercat (traductors, lingüistes o juristes que ofereixen serveis de traducció) i quin tipus de client s'adreça a cadascun d'aquests en quines circumstàncies. Potser els clients que demanen traduccions jurades per imposició de l'Administració acudeixen a traductors jurats, mentre que els juristes solen acudir a altres juristes versats en idiomes? Els mateixos juristes ofereixen traduccions per iniciativa pròpia i publiciten aquests serveis d'alguna forma? I com arriben les persones amb formació lingüística (de les diverses filologies, per exemple) a oferir serveis específics de traducció jurídica?

Si podem descriure aquesta diversitat de perfils, potser ens interessarà esbrinar també si la formació de base d'una persona que ofereix serveis de traducció influeix en la qualitat del seu treball o en l'adequació de les solucions de traducció a l'encàrrec professional. En tot cas, com poden valorar els clients (consumidors no experts) si la traducció que els oferirà un perfil determinat o que ja els ha ofert un professional concret respon a les seves necessitats? Hi ha senyals fàcilment identificables que puguin oferir pistes en aquest sentit? Com poden difondre's aquests senyals perquè la societat els pugui fer servir? És una solució viable o cal pensar alternatives?

- Amb qui comptem a l'hora de traduir?
 - Solem confiar en els companys?
 - Com ens relacionem amb els nostres col·legues?: llistes de correu, sopars...
 - Preguntem els clients? Ho hauríem de fer?
 - Tenim els instruments adequats? Com haurien de ser?

I quins instruments tenim al nostre abast per recol·lectar la informació que necessitem en la nostra feina? Els nostres companys són una bona font d'informació? I els clients? Què ens poden oferir? I què ocorre amb els experts de la matèria? Com hi accedim? Quina (in)formació poden oferir-nos? Com ens relacionem amb aquestes fonts humanes? Les llistes de correu han creat una comunitat virtual de traductors, un ens de socialització paral·lel a la Universitat o a les associacions de traductors? Com utilitzem aquestes noves eines de comunicació? Com toleren els experts el mutisme inicial dels novinguts que intenten aprendre dels missatges de membres amb més coneixements sobre la realitat professional? En quin grau participen els experts en aquests intercanvis? Les condicions de treball de traducció, la distància a la qual treballem d'altres professionals influeix en la nostra identificació amb altres traductors, és a dir, en la imatge que ens fem de nosaltres mateixos com a comunitat?

Un altra pregunta possible en relació amb les fonts documentals seria quines altres fonts tenim a la nostra disposició. Hi ha cap catàleg d'abast suficient que ens permeti identificar i trobar fonts per a la traducció atenent als parells de llengües i les especialitats en què treballem? I una vegada conegudes aquestes fonts, o potser després de centrar-nos només en una part concreta delimitada per algun criteri, com ara el fet de ser electròniques (Gonzalo García y Fraile Vicente, 2004), com podríem determinar si són adequades, i quins en són els motius? Si de cas no ho fossin, què haurien de tenir per ser-ho? Potser aquesta recerca ens duria a proposar l'estructura ideal d'un tipus concret d'instruments destinats al traductor jurídic professional.

- Qui és bon traductor?
 - Què és important a l'hora de traduir?
 - Els bons traductors saben que ho són? Ho haurien de saber?
 - Els traductors apareixen als diaris? Per què?
 - Les traduccions de major qualitat tenen algun tipus de reconeixement, potser econòmic?

Una preocupació que rep molta atenció últimament és la qüestió de la competència traductora (Kelly, 2002, PACTE, 2005). Com podem aplicar els models existents per determinar els elements que configuren la competència requerida en el cas de traductors jurídics? Què el distingeix d'un parlant bilingüe versat en dret o d'un intèrpret de tribunals? Conèixer quins són els aspectes que integren la competència traductora en el cas específic de la traducció jurídica ens podria ajudar a millorar l'autoconfiança dels traductors com a grup professional? Ens sentiríem més segurs podent especificar què tenim que ens fa bons traductors jurídics? Des de la perspectiva de la didàctica, seria bastant més fàcil dissenyar programes de formació si tinguéssim, per exemple, dades fiables sobre com ha d'adquirir els coneixements temàtics de dret un traductor d'aquesta especialitat i quins són aquests coneixements (Mayoral Asensio, 2005).

En aquesta mateixa línia d'estudis, podem descriure el camp professional i veure que hi ha professionals que tenen un gran prestigi dins la professió i que poden imposar condicions molt favorables als seus clients, que els reconeixen aquesta competència experta i la qualitat de la seva feina. Aquesta repercussió que tenen en l'àmbit laboral, però, no sol transcendir a la resta de la societat, com pot ocórrer en el cas de jutges o metges especialment brillants. Per què no hi ha traductors famosos de la mateixa manera que hi ha advocats famosos, jutges famosos o escriptors famosos? Què necessitem per ser objecte de portades, notícies, reportatges o debats televisius? Altres sectors, com són ara els professionals de la infermeria, porten anys amb projectes de difusió de la feina que exerceixen. Si comprovem que aquesta tasca els aporta repercussions laborals favorables, potser caldria dissenyar i executar campanyes similars des d'una reflexió social i teòrica que permeti assegurar-ne l'efectivitat. Qui ho pot fer?

D'altra banda, podríem estar interessades a esbrinar si exercir èticament i oferir traduccions professional de la major qualitat possible ens aporta algun tipus d'avantatge. Com podem esbrinar el reconeixement que ofereixen els clients als professionals que exerceixen amb major efectivitat? Hi ha compensacions econòmiques? Canvien les relacions interpersonals quan se'ls reconeix una competència experta? Canvia la concepció que tenen de la traducció? O, per contra, els clients no comprenen les diferències entre textos i professionals de qualitat i d'altres que no compleixen amb eficàcia la seva funció?

3. Com ens ho mirem?

Per resoldre aquests problemes, el primer pas, després d'identificar el problema i plantejar-nos que és realment el que volem fer, és agafar una o diverses perspectives per mirar-nos-el. Els punts de vista són variats. Podem escollir centrar-nos en aspectes purament *teòrics* de les distintes qüestions, o potser ens interessa més fer una recerca *descriptiva* per conèixer en profunditat quina és la situació en la pràctica, o potser volem orientar el nostre estudi a una *aplicació* concreta, com pot ser la formació de traductors. En tots aquests casos, podríem enfocar l'estudi des de punts de vista lingüístics i textuals, filosòfics, culturals, socials o cognitius. A més a més, si el que fem és, per exemple, descriure el problema, podríem analitzar el *producte* (el text traduït), la *funció* de les traduccions o el *procés* de traducció (com funciona la ment del traductor quan fa la seva feina). Si preferim optar per un estudi aplicat, ens pot interessar la

didàctica de la traducció, l'*avaluació* de la qualitat de les traduccions, l'ensenyament de *llengües* per a traductors o la traducció *pedagògica* (traduir per aprendre llengües).

• Estudis teòrics • Estudis descriptius • Estudis aplicats	• Enfocaments textuais • Enfocaments culturals i socials • Enfocaments cognitius
--	--

3.1. Línies bàsiques

Si escollim fer estudis textuais, podríem centrar-nos en els àmbits que reben més atenció darrerament, i que són les classificacions textuais dels àmbits temàtics i els estudis textuais contrastius centrats en gèneres específics. Els gèneres que analitzem no han de ser essencialment textos originaris, sinó que l'objecte central de l'estudi poden ser les traduccions mateixes. Altres estudis possibles dintre d'aquests enfocaments podrien ser estudiar quins elements textuais produeixen problemes de traducció, requereixen decisions conscients del professional perquè no tenen una equivalència directa en la cultura meta. També podem utilitzar traduccions per investigar què és un error, quines solucions no permeten assolir els objectius que es requereixen al text (des del punt de vista de la recepció d'aquest per la comunitat que l'ha de consumir). D'altra banda, un altre tema d'estudi interessant seria esbrinar les normes de traducció imperants en una cultura en un moment determinat, no tan sols les tècniques de traducció que es consideren legítimes per a determinats tipus textuais, sinó també quins agents decideixen i quines motivacions tenen per seleccionar els textos que es tradueixen en la cultura que ens interessa estudiar. Aquesta qüestió conté una càrrega ideològica important, i aquesta orientació ideològica podem utilitzar-la també per estudiar la materialització lingüística que s'escull per a les traduccions i com s'hi transvasen els diferents aspectes del text original.

Una altra línia d'estudi amb una forma creixent és la dels estudis sociològics. En la nostra disciplina, la base d'aquests estudis ha estat el gir cultural que ens va arribar amb força en la dècada dels 90 (Bassnett, 1991). La traducció com a reescriptura, el joc de poders que s'esdevé en la traducció, qüestions de gènere i feminisme, la visió postcolonial, l'etnografia de l'altre, les teories del canibalisme, o els estudis sobre la transferència cultural d'Even-Zohar (1997) han obert el paradigma de la disciplina a estudis híbrids, enfocaments divergents i interdisciplinaris. Un nou gir sociològic s'obre pas per estudiar la traducció des d'un punt de vista obertament social. Estudis sobre situacions professionals i necessitats socials, històries de vida dels traductors i la història de la traducció i la traductologia. Si ens interessa aquesta línia, podríem determinar l'evolució de les traduccions dins d'una època i caracteritzar la pràctica traductora dins d'un període o en la contemporaneïtat. Som literalistes, ara, quan fem traduccions jurídiques?, hem estat sempre així? També dins d'aquests estudis, de caire social, podríem estudiar la vida i la producció d'algun traductor jurídic, de la mateixa manera que molts han estudiat la vida i la producció de Shakespeare o Ausiàs March. En tots aquests estudis podríem donar cabuda a postulats i conceptualitzacions que la sociologia ha desenvolupat ja i ens ofereix generosament com a base que podem aplicar al nostre propi camp. Per posar només un exemple, en aquests moments la teorització de l'espai social de Pierre Bourdieu (vegeu, per exemple, 1972 o 1986) està agafant una embranzida espectacular i s'aplica a molts i diversos estudis traductològics.

Un altre dels temes estel·lars són les aproximacions cognitives a la tasca del traductor que intenten veure què ocorre en la ment del traductor. Podem centrar-nos en els problemes traductològics que ens preocupen intentant oferir respostes des d'aquests estudis cognitius: partir de la descripció del procés traductor i veure específicament què ocorre amb el traductor jurídic, quin és l'equilibri que s'hi dóna de les competències traductores (quines habilitats són més importants en la seua tasca: les que requereix per relacionar-se amb els clients, les temàtiques, les estratègiques per omplir buits en la seva formació, les documentals per saber on trobar la (in)formació que requereix, etc.). I una qüestió que seria també molt interessant seria conèixer quines característiques defineixen la identitat del traductor. Tenim estereotips dels advocats, per exemple, i en les nostres experiències solem, de fet, comprovar-les. Però com són els traductors que treballen amb el camp del dret? Com som?

Quant als estudis aplicats, si ens interessa la didàctica, potser ens decantarem més pel treball relacionat amb la competència traductora i també els estudis empírics sobre el procés traductor, ja que té una rellevància cabdal en aquest àmbit. D'altra banda, també identificar les línies formatives que demana el mercat és indispensable per poder modificar adientment els plans d'estudis i el que els futurs traductors aprenen en la seva primera etapa de formació especialitzada. Els treballs que se centrin en l'avaluació de traduccions poden tenir una gran influència també en la didàctica. Tot i així, atès que no existeix encara un model validat per a l'avaluació, per decidir amb precisió què és una bona actuació, la qualitat del treball professional es veuria certament afavorida amb el reconeixement i la institucionalització de pràctiques correctes i la distinció de les conductes que s'allunyen de la qualitat, potser a través de premis orientats no tan sols al món editorial. Caldria, però, estudiar el mercat d'aquests premis, com poden jutjar-se i atorgar-se, quina influència tenen en la realitat professional, etc.

Un altre àmbit seria l'ensenyament de llengües per a traductors i els estudis en aquesta línia podrien plantejar-se les diferències entre traductors i intèrprets i altres usuaris del llenguatge respecte a quines són les competències més rellevants en les llengües actives i passives. Dissenyar cursos específics per a traductors que incideixin en l'efectivitat de l'aprenentatge d'una llengua com a llengua passiva i no activa, o cursos d'aprofundiment perquè una llengua passiva deixi de ser-ho i doni pas a possibilitats laborals de traducció inversa, o cursos de reciclatge perquè una rutina de feina que transforma una llengua activa en una altra de passiva pugui capgirar-se i tornar a adquirir la fluïdesa necessària, per exemple.

3.2. Dissenys d'estudi

Totes aquestes opcions ens situen en diferents línies d'estudi, i és molt probable que puguem trobar treballs previs que ens ajuden a orientar-nos. Per no repetir feina feta, és necessari que una fase important de la nostra recerca sigui familiaritzar-nos amb l'herència d'estudis del nostre camp o, dit d'una altra forma, conèixer bibliogràficament el nostre objecte d'estudi. Aquesta indagació bibliogràfica ens ajudarà a concretar el problema que va iniciar la nostra inquietud investigadora (fer que les hipòtesis inicials siguin definitives) i, també, a escollir un paradigma des del qual treballar i dissenyar la metodologia del nostre estudi. Aquesta metodologia ens marcarà les pautes per a la recollida de dades i l'anàlisi dels resultats que obtinguem. Després d'aquesta anàlisi podrem contrastar les hipòtesis: saber si la nostra intuïció anava ben encaminada o si les dades la contradueixen i, entre aquests extrems, si cal que matisem la idea inicial de l'estudi. *Grosso modo*, aquests serien els passos de tota recerca empírica.

- Determinar l'objecte d'estudi i les hipòtesis
- Formular hipòtesis preliminars

- Contrastar amb la bibliografia
- Formular hipòtesis definitives
- Dissenyar la investigació
- Recollir les dades
- Analitzar les dades
- Contrastar les hipòtesis
- Generalitzar els resultats o modificar les hipòtesis

Aquesta seria la metodologia empírica i, tant si enfoquem el nostre treball centrant-nos en els aspectes textuais com si preferim observar processos cognitius, assegurar en la mesura de les possibilitats de la nostra disciplina que les conclusions de l'estudi parteixen de les dades i no de casualitats o de prejudicis de la persona que fa el treball és una responsabilitat que hauríem de prendre des del moment que decidim dedicar part del nostre temps a fer recerca. Amb tot, quant a metodologies hi ha diverses opcions i, també, tendències més o menys atractives en determinats moments. Una metodologia en auge en l'actualitat per a la recol·lecció de dades seria la de corpus, recopilacions de textos que us permeten obtenir electrònicament dades molt representatives amb un gran volum de documents. Tot i que la grandària d'aquests corpus sol mesurar-se en paraules (Laviosa, 1998) la nostra feina ens mena a treballar amb textos complets i és més interessant tenir textos sencers que no una gran quantitat de paraules (vegeu en aquest sentit el treball del grup GENTT).

Un tipus de metodologia empírica és la investigació (quasi)experimental, que s'obri pas ràpidament en els estudis de traducció (PACTE, 2001). Es tracta de dissenyar situacions reproduïbles que ens permetin validar o falsejar les nostres hipòtesis i que permetrien a qualsevol amb les mateixes variables arribar als mateixos resultats. Així, per exemple, si volem saber quines fonts consulten els traductors per solucionar determinats problemes de traducció podem seleccionar textos amb aquests problemes, traductors professionals i un entorn que els permeti accedir a les fonts. Si donem aquests textos als traductors i observem totes les fonts que consulten en la solució dels problemes podrem establir correlacions i preveure el que consultaran davant el mateix tipus de problemes en altres moments. Aquest tipus de treball intenta aïllar l'aspecte que vol estudiar i, per fer-ho, ha de mantenir amb valors constants la resta de paràmetres que participen en la situació. Com que en treballar amb la complexitat de l'ésser humà és força complicat aïllar un sol factor, aquest tipus de recerca sol rebre el qualificatiu de *quasiexperimental* per distingir-la de l'*experimental* que caracteritza altres disciplines (com és ara la química, on poden aïllar-se amb certa precisió tots els paràmetres que afecten la conducta del que pretenem estudiar).

3.3. L'herència d'estudis

En l'actualitat, podem dir que en traducció jurídica anem adquirint pas a pas un cabal important en algunes d'aquestes branques. Aquí tenim algunes molt representatives de l'àmbit d'aquesta especialitat.

- Didàctica de la traducció jurídica (Gémar, 1979, Hickey, 1996, Borja Albi y Hurtado Albir, 1999, Borja Albi y Monzó Nebot, 2001, Corpas Pastor, 2001, Mayoral Asensio, 2002, Valderrey Reñones, 2002, Way, 2002, Monzó Nebot, 2005b, Santamaria, 2005b).
- Anàlisis textuais de gèneres jurídics (Elena García, 1990, Alcaraz Varó, 1994, Sarcevic, 1997, Borja Albi, 2000, Monzó Nebot, 2002, Acuyo Verdejo, 2003, Way, 2003).
- Llenguatge i terminologia jurídics (Ortega Arjonilla, Doblas

- Navarro y Paneque Arana, 1996, Sandrini, 1996, Feria García y Escámez, 1997, Alcaraz Varó, Campos y Miguélez, 2001).
- Jurilingüística (Gémar, 1978, Ferran Larraz, 2004, Gémar y Kasirer, 2005).
 - Dret comparat (Didier, 1990, Terral, 2002, Soriano, 2004).
 - Eines per a la traducció jurídica (Borja Albi, 2005b, Monzó Nebot, 2005a, , 2005d, Pérez González, 2005).

4. La riquesa està en la mescla

Tot i que veiem aquestes qüestions agrupades separatament, és evident que en els vostres propis estudis barrejareu enfocaments, línies i metodologies. I aquesta mescla la podeu trobar també combinant en el vostre estudi altres disciplines. De fet ja diuen que la traducció és una interdisciplina, perquè es nodreix d'enfocaments de la lingüística, l'antropologia, la teoria de literatura, etc. Vosaltres podeu donar compte en els vostres estudis d'aquesta riquesa inherent a la traductologia explicitant la influència d'altres àmbits en fonaments teòrics, metodologies, etc. Però dins de la mateixa traductologia, no teniu per què centrar-vos en un sol itinerari dels que sou o sereu especialistes. Podeu estudiar des de la intradisciplinarietat com es tradueix el discurs jurídic en el cinema o en la literatura o podeu estudiar els aspectes narratius o ficticials del discurs jurídic.

I tot això, evidentment, té una aplicació potencial, tant per a la formació de traductors com per a la pràctica professional o la recerca. Especialment rellevant per a la didàctica de la traducció és tot el treball relacionat amb la competència traductora i també els estudis empírics sobre el procés traductor. Els resultats de les vostres investigacions poden oferir eines d'ajuda directa al professional (glossaris, compilacions de textos o de normes de traducció, entre d'altres possibilitats) però també indirecta perquè podeu trobar vies per incrementar la consideració social o per millorar aspectes diversos de les seves condicions laborals. Feu com feu, sempre quedaran interrogants oberts que poden donar lloc a noves investigacions i en aquest sentit un aplicació del vostre treball serà el que li trobi i que es completi amb altres recerques.

I la recerca la podeu començar demà mateix. Tindreu moltes possibilitats per fer-la, per compartir-la amb altres persones interessades en la traducció en les pàgines d'aquesta i altres publicacions, i podreu aprendre'n molt, des del treball de final de carrera fins a la tesi doctoral. La traductologia és un camp d'estudis en auge i bona mostra d'aquesta afirmació és l'increment en les darreres dues dècades de publicacions, tant monogràfics com revistes, i de centres que imparteixen aquesta formació. Aquest increment continua encara i ofereix noves opcions per a la recerca.

Títols d'exemple per a possibles recerques

Com a intent de generar inquietuds, aquí teniu un llistat de possibilitats per fer recerca de distint abast en traducció jurídica. Com a exemple de branca del dret apareix el dret marítim i en els casos de treballs amb gèneres s'explicita el coneixement d'embarcament, tot i que l'objecte d'estudi depèn sempre dels interessos de la persona que hi investiga. La combinació de llengües és una altra variable i, en aquest cas, s'ha optat per la traducció entre l'anglès i el català.

- La traducció de les unitats fraseològiques en documents del dret marítim. Anàlisi contrastiva de traduccions i originals en el context anglès-català

- Cap a una història de les traduccions dret marítim. Estudi diacrònic de traduccions de coneixements d'embarcament marítim entre anglès i català
- Tipologia de gèneres per a la traducció del dret marítim. Estudi textual del camp temàtic del comerç naval
- La traducció de figures del dret marítim: un enfocament sociocognitiu
- La traducció de coneixements d'embarcament marítim. Aspectes jurídics, textuals i professionals
- La relació client-traductor en el camp del comerç naval. Estudi d'encàrrecs de traducció
- La gestió d'expectatives del client en la traducció del comerç naval. Estudi textual i sociològic dels encàrrecs de traducció
- Aplicacions del treball de corpus per a la confecció de glossaris per a traductors: el cas del dret marítim
- Aspectes professionals de la traducció d'embarcaments de dret marítim en l'àmbit de la Comunitat Valenciana: clients, encàrrecs, situacions i funcions de les traduccions
- La identitat traductora. Aspectes cognitius de la creació d'identitats professionals en traductors jurídics en la societat de parla catalana
- Una aproximació a la identitat del traductor jurídic. Les històries de vida com a metodologia d'investigació sociocognitiva
- Eines de traducció i comerç naval. Estudi de fonts documentals en el procés de traducció
- El traductor davant el client. Avaluació de l'impacte de la confiança en el mercat de la traducció de documents de dret marítim

Aquestes línies pretenien despertar inquietuds perquè col·laboreu en la resolució de problemes en el camp de la traductologia. La vostra creativitat, la vostra passió poden unir-se, amb la tutorització d'una persona ja endinsada en la matèria que pugui guiar-vos en l'adquisició de coneixements, en l'organització i l'estructuració de les vostres idees, perquè pugueu arribar a participar activament en la traductologia plantejant nous reptes, vies d'aprenentatge i, també, crítiques constructives. En les vostres mans teniu la possibilitat de contribuir al desenvolupament de l'estudi i la pràctica de la traducció jurídica i, amb això, com diu Bassnett en la cita que inicia aquest article, fer possible l'avanç de la disciplina.

Bibliografia

- ACUYO VERDEJO, M. C. (2003). *La traducción de documentos del derecho de marcas: Aspectos jurídicos, profesionales y textuales* [tesi doctoral]. Departamento de Traducción e Interpretación, Universidad de Granada.
- ALCARAZ VARÓ, E. (1994). *El inglés jurídico. Textos y documentos*. Barcelona: Ariel.
- ALCARAZ VARÓ, E.; M. Á. CAMPOS y C. MIGUÉLEZ (2001). *El inglés jurídico norteamericano*. Barcelona: Ariel.
- BASSNETT, S. (1991). *Translation Studies*. Londres: Routledge.
- BORJA ALBI, A. (2000). *El texto jurídico inglés y su traducción al español*. Barcelona: Ariel.
- (2005a). «¿Es posible traducir realidades jurídicas? Restricciones y prioridades en la traducción de documentos de sucesiones británicas al español». En E. MONZÓ NEBOT y A. BORJA ALBI (eds.). *La traducción y la interpretación en las relaciones jurídicas internacionales*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- (2005b). «Organización del conocimiento para la traducción jurídica a través de sistemas expertos basados en el concepto de género textual». En I. GARCÍA

- IZQUIERDO (ed.). *El género textual y la traducción. Reflexiones teóricas y aplicaciones pedagógicas*. Berna: Peter Lang.
- BORJA ALBI, A. y A. HURTADO ALBIR (1999). «La traducción jurídica». En A. HURTADO ALBIR (ed.). *Enseñar a traducir*. Barcelona: Edelsa, pp. 154-166.
- BORJA ALBI, A. y E. MONZÓ NEBOT (2001). «Aplicación de los métodos de aprendizaje cooperativo a la enseñanza de la traducción jurídica: cuaderno de bitácora». En F. MARTÍNEZ SÁNCHEZ (ed.). *EDUTEC '01. Congreso Internacional de Tecnología, Educación y Desarrollo Sostenible*. Murcia: Edutec, CAM.
- CORPAS PASTOR, G. (2001). «Compilación de un corpus ad hoc para la enseñanza de la traducción inversa especializada». *TRANS* 5, pp. 155-184.
- DIDIER, E. (1990). *Langues et langages du droit. Étude comparative des modes d'expression de la Common Law et du Droit Civil, en français et en anglais*. Montreal: Wilson & Lafleur.
- ELENA GARCÍA, P. (1990). *Aspectos teóricos y prácticos de la traducción. Alemán-español*. Salamanca: Ediciones Universidad.
- FERIA GARCÍA, M. C. y S. ESCÁMEZ (1997). «De la terminología a la ideología: el papel del traductor de textos jurídicos». En E. MORILLAS y J. P. ARIAS (eds.). *El papel del traductor*. Salamanca: Colegio de España, pp. 341-370.
- FERRAN LARRAZ, E. (2004). *La traducción del documento jurídico negocial: Las funciones jurilingüísticas* [tesi doctoral]. Departament de Traducció i Intepretació, Universitat Autònoma de Barcelona.
- GÉMAR, J. C. (1978). *Droit et justice*. Montréal: Linguattech.
- (1979). «La traduction juridique et son enseignement: aspects théoriques et pratiques». *Meta* 24.1, pp. 35-53.
- GÉMAR, J. C. y N. KASIRER (eds.) (2005). *Jurilinguistique : entre langues et droits. Jurilinguistics: between law and language*. Montréal, QC ; Bruxelles: Bruylant.
- GONZALO GARCÍA, C. y E. FRAILE VICENTE (2004). «Selección y evaluación de recursos lingüísticos en internet para el traductor especializado». En C. GONZALO GARCÍA y V. GARCÍA YEBRA (eds.). *Manual de documentación y terminología para la traducción especializada*. Madrid: Arco Libros, pp. 337-360.
- HICKEY, L. (1996). «Aproximación didáctica a la traducción jurídica». En A. HURTADO ALBIR (ed.). *La enseñanza de la traducción*. Castelló de la Plana: Servei de Publicacions de la Universitat Jaume I, pp. 127-139.
- KELLY, D. (2002). «Un modelo de competencia traductora: bases para el diseño curricular». *Puentes. Hacia nuevas investigaciones en la mediación intercultural* 1, pp. 9-20.
- LAVIOSA, S. (1998). «The corpus-based approach: A new paradigm in translation studies». *Meta* 43.4, pp. 474-479.
- MAYORAL ASENSIO, R. (1997). «La traducción especializada como operación de documentación». *Sendebat* 8/9, pp. 137-154.
- (2002). «¿Cómo se hace la traducción jurídica?». *Puentes: hacia nuevas investigaciones en mediación intercultural* 2, pp. 9-14.
- (2005). «¿Cuánto derecho debe saber el traductor jurídico?». En E. MONZÓ NEBOT y A. BORJA ALBI (eds.). *La traducción y la interpretación en las relaciones jurídicas internacionales*. Castelló: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- MONZÓ NEBOT, E. (2002). *La professió del traductor jurídic i jurat. Descripció sociològica de la professió i anàlisi discursiva del transgènere* [tesi doctoral]. Departament de Traducció i Comunicació, Universitat Jaume I.
- (2005a). «Cómo traducir derecho sin ser jurista: nuevas fuentes y métodos documentales para la traducción jurídica». En D. SALES SALVADOR (ed.). *La biblioteca de Babel*. Granada: Comares.
- (2005b). «Reeducación y desculturación a través de géneros en traducción jurídica, económica y administrativa». En I. GARCÍA IZQUIERDO (ed.). *El género textual y la traducción. Reflexiones teóricas y aplicaciones pedagógicas*. Berna: Peter Lang, pp. 69-92.

- (2005c). «La traducció i la interpretació jurades i les universitats de l'àmbit catalanoparlants». En E. MONZÓ NEBOT (ed.). *Les plomes de la justícia*.
- (2005d). «La Web del Traductor Jurídico: compartir recursos para crear una comunidad». *TRANS* 9, pp. 161-178.
- ORTEGA ARJONILLA, E.; M. D. C. DOBLAS NAVARRO y S. PANEQUE ARANA (1996). «Peculiaridades del lenguaje jurídico desde una perspectiva lingüística». En P. SAN GINÉS AGUILAR y E. ORTEGA ARJONILLA (eds.). *Introducción a la traducción jurídica y jurada (inglés-español)*. Granada: Comares, pp. 25-40.
- PACTE (2001). «La investigación empírica y experimental en traductología». *Quaderns. Revista de traducció* 6, pp. 9-10.
- (2005). «Investigating Translation Competence: Conceptual and Methodological Issues». *Meta* 50.2 Processus et cheminements en traduction et interprétation/Processes and Pathways in Translation and Interpretation, pp. 609-619.
- PÉREZ GONZÁLEZ, L. (2005). «Aportaciones de las nuevas tecnologías a la investigación en el ámbito de la traducción jurídica». En E. MONZÓ NEBOT y A. BORJA ALBI (eds.). *Traducción y mediación en las relaciones jurídicas internacionales*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.
- SANDRINI, P. (1996). Terminologiearbeit im Recht. Deskriptiver begriffsorientierter Ansatz vom Standpunkt des Übersetzers. Viena: TermNet.
- SANTAMARIA, L. (2005a). «Els procediments de traducció en els textos jurídics». En E. MONZÓ NEBOT (ed.). *Les plomes de la justícia. Lletres de traductors, juristes i normalitzadors*.
- (2005b). «Interacción de conocimientos en el aprendizaje de la traducción jurídica». En E. MONZÓ NEBOT y A. BORJA ALBI (eds.). *La traducción y la interpretación en las relaciones jurídicas internacionales*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- SARCEVIC, S. (1997). *New Approach to Legal Translation*. La Haia: Kluwer Law International.
- SORIANO, G. (2004). *La traducción de expedientes de crisis matrimoniales entre España e Irlanda: Un estudio jurídico-traductológico* [tesi doctoral]. Departamento de Traducción e Interpretación, Universidad de Granada.
- TERRAL, F. (2002). *La traduction juridique dans un contexte de pluralisme linguistique. Le cas du règlement (CE) 40/94 sur la marque communautaire* [tesi doctoral]. Departament de Traducció i d'Interpretació, Universitat Autònoma de Barcelona.
- VALDERREY REÑONES, C. (2002). *Análisis descriptivo de la traducción jurídica (francés-español): aportes para su mayor sistematización* [tesi doctoral], Universidad de Salamanca.
- WAY, C. (2002). «Traducción y Derecho: iniciativas para desarrollar la colaboración interdisciplinar». *Puentes: hacia nuevas investigaciones en mediación intercultural* 2, pp. 15-26.
- (2003). *La traducción como acción social: el caso de los documentos académicos* [tesi doctoral]. Departamento de Traducción e Interpretación, Universidad de Granada.

Annex. Bibliografia bàsica de traducció i interpretació jurídiques

- ALCARAZ VARÓ, ENRIQUE (1994): *El inglés jurídico. Textos y documentos*, Barcelona, Ariel.
- ALCARAZ VARÓ, ENRIQUE; MIGUEL ÁNGEL CAMPOS i C. MIGUÉLEZ (2001): *El inglés jurídico norteamericano*, Barcelona, Ariel.
- ALCARAZ VARÓ, ENRIQUE i BRIAN HUGHES (2001): *Legal Translation Explained*, Manchester, St. Jerome.
- (2002): *El español jurídico*, Barcelona, Ariel.
- BERK-SELIGSON, SUSAN (1990): *The Bilingual Courtroom: Court Interpreters in the Judicial Process*, Chicago i Londres, Oxford University Press.
- BORJA ALBI, ANABEL (2000): *El texto jurídico inglés y su traducción al español*, Barcelona, Ariel.
- CORPAS PASTOR, GLORIA (ed.) (2003): *Recursos documentales y tecnológicos para la traducción del discurso jurídico (español, alemán, inglés, italiano, árabe)*, Granada, Comares.
- EDWARDS, ANTHONY (1995): *The Practice of Court Interpreting*, Amsterdam, Filadèlfia, John Benjamins.
- ESIT (1999): «Dossier 10. La traduction juridique et assermentée», *Point Com. Bulletin en ligne de l'Association des Anciens Elèves de l'Ecole Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs de l'Université de Paris* [revista en format electrònic <<http://www.geocities.com/aaeesit/juri1.html>>].
- FERIA GARCÍA, MANUEL C. (ed.) (1999): *Traducir para la justicia*, Granada, Comares.
- GÉMAR, JEAN CLAUDE (1978): *Droit et justice*, Montréal, Linguattech.
- (ed.) (1979): *Méta*, 24(1), monogràfic dedicat a la traducció jurídica, Montreal, Les Presses de l'Université de Montréal.
- (ed.) (1982): *Langage du droit et traduction: essai de jurilinguistique. The Language of the Law and Translation. Essays on Jurilinguistics*, Montreal, Linguattech.
- GÉMAR, JEAN CLAUDE i NICHOLAS KASIRER (ed.) (2005): *Jurilinguistique: entre langues et droits. Jurilinguistics: between law and language*, Montréal, QC; Bruxelles, Bruylant.
- GRETEL (1995): *La redacció de les lleis*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Escola d'Administració Pública de Catalunya.
- MAYORAL ASENSIO, ROBERTO: *Translating Official Documents*, Manchester, St. Jerome.
- MIKKELSON, HOLLY (2000): *Introduction to Court Interpreting*, Manchester, St. Jerome.
- MONZÓ NEBOT, ESTHER (ed.) (2005): *Les plomes de la justícia. Lletres de traductors, juristes i normalitzadors*, Castelló de la Plana, Publicacions de la Universitat Jaume I.
- MONZÓ NEBOT, ESTHER i ANABEL BORJA ALBI (ed.) (2005): *La traducción y la interpretación en las relaciones jurídicas internacionales*, Castelló de la Plana, Publicacions de la Universitat Jaume I.
- MORRIS, MARSHALL (1995): *Translation and the Law*, Filadèlfia, John Benjamins.
- SAN GINÉS AGUILAR, PEDRO i EMILIO ORTEGA ARJONILLA (ed.) (1996): *Introducción a la traducción jurídica y jurada (inglés-español)*, Granada, Comares.
- SARCEVIC, SUSAN (1997): *New Approach to Legal Translation*, La Haia, Kluwer Law International.
- TEDALDI, C. (ed.) (2003): *Hieronymus*, 1 / 2003. Dossier "La traduction juridique / La traduzione giuridica", Berna, ASTTI.
- WHITE, JAMES BOYD *Justice as Translation. An Essay in Cultural and Legal Criticism*,